

ก่อนจะผ่านไป

ทบทวนทิศทางการพัฒนา ในสายตาของคนเมืองเลย

ก่อนจะผ่านไป

อาจเพราะลักษณะภูมิประเทศที่วางตัวอยู่ในวงล้อมของขุนเขา
อาจเพราะความยากลำบากในการเดินทาง อาจเพราะเป็นเมืองชายแดน
เมืองเลยในอดีตจึงถูกจัดเป็นเมืองปิด เป็นเมืองที่ไม่จำเป็นก็ไม่มีใครอยากเข้ามา
แต่คำว่าเมืองปิดก็ไม่อาจปิดเสียงร่ำลือที่มีต่อเมืองแห่งนี้
ความงดงามของธรรมชาติ ทัศนียภาพที่อุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตอันเรียบง่าย สงบ ๆ ฯลฯ
จากที่ไม่มีใครอยากมาเลย วันนี้กลับตรงกันข้าม...

ทางหลวงแผ่นดินสาย 201 ถูกสร้างขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง
จากขอนแก่น ผ่านป่าเขา แวะเข้าเลียบเคียงผานกเค้า
ก่อนจะข้ามลำน้ำเล็กลง เข้าสู่จังหวัดเลย
ว่ากันว่าอะไรหลายอย่างเริ่มต้นขึ้นบนถนนเส้นนี้...

อาจไม่ใช่เรื่องของถนน
แน่นอนว่าฝนตกย่อมมีที่มา หมอกขาวก็ไม่แน่ว่าจะเกิดขึ้นได้เอง
ก่อนที่เลยจะเป็นเลยอย่างทุกวันนี้ มันต้องมีที่มา
และนี่คือความเป็นมาของผืนดินอันเปี่ยมมนต์เสน่ห์แห่งนี้...

ก่อนจะผ่าน เลยไป:

ทบทวนทิศทางการพัฒนา
ในสายตาของคนเมืองเลย

2490 - 2499

2500 - 2509

2510 - 2519

2520 - 2529

2530 - 2539

2540 - 2549

2550 - ปัจจุบัน

ทางการเวนคืนพื้นที่ป่าดงสนในจ.ขอนแก่น ผู้คนจึงอพยพมาหาที่อยู่ใหม่ในจ.เลย และนับแต่นั้นมา คนต่างถิ่นก็ทยอยเข้ามาตั้งรกรากในเมืองเลยอย่างต่อเนื่อง

2492

จอมพล ป. พิบูลสงคราม อนุมัติให้สร้างถนนจากขอนแก่น-เลย (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 201 ปัจจุบัน) นับเป็นเส้นทางสายแรกที่ทำให้การติดต่อระหว่างเลยกับพื้นที่อื่นเป็นไปได้โดยสะดวก

2500

นายพจน์ สารสิน นายกรัฐมนตรี เสนอให้สร้างทางรถไฟเพื่อการโดยสารขนถ่ายแร่เหล็กและผลผลิตการเกษตร แต่ต้องยกเลิกไปในขณะที่การสำรวจใกล้แล้วเสร็จ ด้วยอุบัติเหตุทางการเมือง

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เสนอให้สร้างถนนขึ้นภูกระดึงมีการสำรวจและเริ่มก่อสร้าง แต่โครงการต้องยกเลิกเพราะอุบัติเหตุทางการเมือง

2496-2500

2502

ภูกระดึงถูกประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 2 ของประเทศไทยต่อจากเขาใหญ่ โดยปัจจุบันเมืองเลยมีอุทยานแห่งชาติ ทั้งสิ้น 3 แห่ง คือ ภูกระดึง ภูเรือ และภูสวนทราย

เหมืองแมงกานีสห้วยเทียน ต.บุษม อ.เชียงคาน เริ่มเปิดดำเนินการ จุดประกายให้ผู้ลงทุนทำเหมืองจากทั่วสารทิศเข้ามาแสวงหาทุนทรัพย์ในจ.เลย

2506

ทีมงานสำรวจแร่ลุ่มแม่น้ำโขงลงพื้นที่สำรวจแหล่งแร่อย่างจริงจัง ตามข้อมูลจากการบินสำรวจก่อนหน้านี้ว่า จ.เลย มีศักยภาพแร่สูงเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ

2511

กรมทรัพยากรธรณีนำข้อมูลแหล่งแร่ที่ได้จากการสำรวจของทีมงานลุ่มแม่น้ำโขงออกประกาศให้เอกชนยื่นประมูลขออาญาบัตรสำรวจแร่ ก่อนยื่นขอประทานบัตรเปิดเหมืองได้รับความสนใจจากนักลงทุนจำนวนมาก

ปีทองของการปลูกฝ้าย จ.เลยมีพื้นที่ปลูกฝ้ายเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ เป็นจุดเริ่มต้นของ 'งานดอกฝ้ายบานที่เมืองเลย'

ยุคทองของมะขาม ในขณะที่ฝ้ายเริ่มตกต่ำ งานกาชาดจังหวัดเปลี่ยนชื่อเป็น 'งานดอกฝ้ายบาน มะขามหวานเมืองเลย'

2520

2514-15

เริ่มให้สัมปทานทำไม้และบุกเบิกแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อทำเกษตรเชิงเดี่ยว ปลูกพืชเศรษฐกิจ

2523-25

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำรวจพื้นที่ภายในจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มีการจัดงานส่งเสริมพืชเศรษฐกิจและงานกาชาดจังหวัด (งานดอกฝ้าย)

2529

2529-32

เริ่มมีการสำรวจพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกยางพารา และส่งเสริมให้ปลูกมากขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งปัจจุบัน 11 ก.ย. กรม.อนุมัติให้เลยเป็นจังหวัดท่องเที่ยวลำดับที่ 5 ของประเทศ

2525

เริ่มมีแนวคิดสร้างกระเช้าไฟฟ้าขึ้นภูกระดึง แต่ต้องยกเลิกเพราะถูกกระแสคัดค้าน และมีความพยายามจะรื้อฟื้นโครงการอยู่เป็นระยะจนถึงปัจจุบัน

2527

บริษัทเหล็กสยาม ครอบครอง บุกหนัก แกนนำชาวบ้านที่ประท้วงให้ปิดโรงไม่หิน ซึ่งระเบิดหินนอกเวลาและนอกพื้นที่สัมปทานถูกยิงเสียชีวิต

บ.ทุ่งคำ จำกัด เปิดทำเหมืองทองคำอย่างเป็นทางการบนภูทับฟ้า และภูซำป่าบอน ต.เขาสลวง อ.วังสะพุง

2553-54

เชียงคานเป็นที่รู้จักในฐานะเมืองท่องเที่ยว โดยมีปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นทุกปี และด้วยเหตุที่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณลึกลอบชุดแร่เถื่อน ประชาคมเชียงคานจึงมีมติห้ามไม่ให้รถขนแร่ขับผ่านตัวเมืองเชียงคาน

2533

นโยบายพัฒนาภาคอีสานทำให้ความต้องการหินอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น จ.เลย มีโรงโม่หินเพิ่มขึ้นอีกอย่างน้อย 3 โรง จากที่เคยมีเพียงโรงเดียวตลอดหลายปีก่อน

2537

2538

2540

บ.ภูเทพ ยื่นขอประทานบัตรเหมืองแร่ทองคำแห่งแรกของไทยที่ภูเหล็กไฟ ต.นาดินคำ อ.เมือง ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการศึกษารหัส EHA และเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสีย

2549

ปัจจุบัน

2551

รฟ.วังสะพุงลุ่มตรวจเลือดชาวบ้านรอบเหมืองทองคำ พบไซยาไนด์เกินค่ามาตรฐาน 20 คน

2554

กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) บุกจับการลักลอบชุดแร่เหล็กเถื่อนในหลายตำบลของ อ.เมือง อ.วังสะพุง และ อ.เชียงคาน

นโยบายการพัฒนา

ลำดับเหตุการณ์สำคัญ ในประวัติศาสตร์ การพัฒนาจังหวัดเลย

การเกษตร

การท่องเที่ยว

เหมืองแร่

สมญานาม “เมืองแห่งทะเลภูเขา” มาจากความจริงที่ว่าเมืองเลย มีพื้นที่เป็นภูเขาถึงร้อยละ 70 และมีเพียงร้อยละ 30 เท่านั้นที่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำ การชะล้างของหน้าดินจากภูเขาสูงลงสู่ที่ต่ำ ส่งผลให้ที่ลุ่มน้ำในหุบมีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะที่ราบลุ่มแม่น้ำเลย เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของหลายชุมชน และเป็นศูนย์กลางการเกษตรกรรมของจังหวัด

การเกษตรไทยเลย:

จากบุกเบิกแผ้วถางสู่เกษตรพันธะสัญญา

ด้วยลักษณะพื้นที่และสภาพอากาศ จังหวัดเลยได้รับสมญาว่า “เมืองแห่งทะเลภูเขา สูดหนาวในสยาม” แม้ไม่เคยหนาวถึงขั้นมีหิมะตก แต่คนไทยเลยที่มีชีวิตในราวสามสิบถึงสี่สิบปีก่อนต่างคุ้นเคยกับสิ่งหนึ่ง ที่เรียกกันว่า “หิมะดำ”

หิมะดำไม่ได้ตกจากฟ้า มันลอยขึ้นจากพื้นดินในยุคที่ไม่ใหญ่จำนวนมาก ถูกชักลากออกมาจากป่า

ช่วงปี 2514-2515 กรมป่าไม้ได้ให้สัมปทานการทำไม้ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมทั้งจังหวัดเลย แม้จะมีการปิดป่าเป็นบางช่วงเพราะความขัดแย้งระหว่างรัฐกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แต่หลังปี 2520 สถานการณ์เริ่มคลี่คลาย กิจกรรมทำไม้ก็กลับมารุ่งเรือง ในช่วงเวลาเดียวกันนี้เองที่พีชเศรษฐกิจโดยเฉพาะข้าวโพดกำลังมีราคาสูง ป่าที่โล่งเตียนจึงเป็นเป้าหมายของการบุกเบิกทำพื้นที่การเกษตรเชิงเดี่ยว ต้นไม้ขนาดเล็กที่ไม่มีความคุ้มค่าถูกโค่นและเผากันอย่างกว้างขวาง ห้องฟาร์มเลยปลูกคลุมไปด้วยฝุ่นละอองจากเตาถ่านจนคล้ายหิมะ บดบังแสงของดวงอาทิตย์

นอกจากพื้นที่ป่าที่ลดจำนวนลงอย่างถาวร “หิมะดำ” ยังเป็นหมุดหมายหนึ่งซึ่งบ่งบอกว่าทิศทางของเกษตรไทยเลยได้ปรับเปลี่ยนจากการปลูกเพื่อบริโภคเป็นการปลูกเพื่อการค้ากระทั่งปัจจุบัน

ผลผลิตทางการเกษตรที่รายได้ให้คนเมืองสูงถึงร้อยละ 36 ของรายได้ทั้งจังหวัด (คิดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด : GPP ปี 2551) ทั้งนี้ไม่เพียงเพราะเมืองเลยมีสภาพภูมิอากาศ ความชื้นสัมพัทธ์ ปริมาณน้ำระเหย ปริมาณน้ำฝน และความยาวแสงแดดที่เหมาะสมต่อการปลูกพืชพันธุ์ต่างๆ รวมทั้งมีความหลากหลายทางชีวภาพในเชิงพื้นที่ คือมีทั้งพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่เชิงเขา และพื้นที่สูง มีแม่น้ำไหลผ่านหลายสาย

ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน สภาพอากาศที่หนาวทั้งร้อน อีกทั้งราคายางกำลังขึ้นสูง เกษตรกรไทยเลยเริ่มปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ เป็นการปลูกพืชแบบเชิงเดี่ยวเช่นเดียวกับที่สามารถสังเกตเห็นไร่ข้าวโพด อ้อย ยางพารา ได้แทบทุกพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตร

เมื่อมองเฉพาะตัวเลขการผลิตทางเศรษฐกิจ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเกษตรเชิงเดี่ยวในจังหวัดเลยนั้นห้องฟาร์มเหมือนดังเช่นพื้นที่อื่นของประเทศ ทั้งการขายเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เป็นต้น รวมถึงธุรกิจการเกษตรในรูปแบบของเกษตรพันธะสัญญา (Contact Farming) ซึ่งกำลังรุกคืบเข้าไปในทุกผืนดินและชนิดพันธุ์

เกษตรพันธะสัญญาคือการที่บริษัทไปชวนเกษตรกรให้มาทำข้อตกลงรับเมล็ดพันธุ์จากบริษัทไปปลูก โดยมีพันธะว่าจะต้องซื้อปุ๋ยจากบริษัท และเมื่อพร้อมเก็บเกี่ยวบริษัทก็จะมารับซื้อคืนทั้งหมด

เมล็ดพันธุ์ที่คัดเลือกโดยบริษัทธุรกิจการเกษตรนั้นมีปัญหาในตัวของมันเองอยู่แล้วเพราะมีความเสี่ยงสูงที่จะอยู่ในสภาวะผิดที่ผิดทาง ไม่เหมาะกับสภาพอากาศของหลายพื้นที่ที่รวมทั้งเมืองเลยเอง ปัญหาอีกอย่างหนึ่งก็ตามมาจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นจำนวนมากก็คือการเผชิญกับแมลงศัตรูพืชที่พร้อมจะทำลายล้าง สารเคมีจำนวนมากถูกระดมฉีดพ่นลงไปไร่ นา และแน่นอนว่ามันได้เข้าสู่ร่างกายของชาวบ้านเองด้วย

ข้อมูลจากมูลนิธิชีววิถี (BioThai) บอกว่าในปัจจุบันเกษตรกรประเทศไทยจำนวนมากมีเกณฑ์ที่จะป่วยด้วยโรคฮันเซนเนื่องจากปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งจากรฐานข้อมูลผู้ป่วยในระบบประกันสุขภาพแห่งชาติพบว่าปัจจุบันมีผู้ป่วยจากสารเคมีดังกล่าวประมาณ 8,546 ราย และมีการประมาณการว่าในความเป็นจริงตัวเลขผู้ป่วยจากสารเคมีอาจสูงถึง 200,000 ถึง 400,000 รายต่อปี

แน่นอนว่าตัวเลขดังกล่าวต้องมีคนเมืองเลยเป็นหนึ่งในนั้น เกษตรกรต้องแบกรับภาระทางสุขภาพของตัวเองเพียงเพื่อจะต้องแบกรับภาระอีกอย่าง ที่ตามมาจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวนั่นคือความผันผวนของราคาตลาดเช่นเดียวกับ “นมมืด” อย่างหนึ่งของเกษตรพันธะสัญญาที่บริษัทมีอำนาจเด็ดขาดในการซื้อผลผลิต ในทำนองเดียวกัน บริษัทก็มีอำนาจในการที่จะ “ไม่ซื้อ” ด้วย ถ้าผลผลิตมีคุณภาพไม่ดี “ไม่ไปไปตามมาตรฐาน”

ไม่มีใครทราบว่า “มาตรฐาน” หน้าที่จะเป็นอย่างไร แต่สิ่งหนึ่งที่ชัดเจนก็คือเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเคยถูกปฏิเสธการรับซื้อต้นเห็ดมูลดักกล่าว และต้องตกอยู่ในชะตากรรมเดียวกับผู้เลี้ยงปลากระชังในแม่น้ำเลย นั่นคือปลาโตเต็มที่แล้ว แต่บริษัทกลับไม่รับซื้อ คำถามสำคัญก็คือ เกษตรกรจะนำผลผลิตไปขายให้ใคร? เงินทุนที่ลงไปกับการซื้อเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และยาฆ่าแมลง จะได้กลับคืนมาบ้างหรือไม่ โดยไม่ต้องกล่าวถึงเรื่องกำไร?

แนวคิดอย่างหนึ่งในการแก้ปัญหาคือปรับวิธีการเกษตรเป็นแบบผสมผสาน อาจทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรแบบพึ่งตนเองแน่นอนว่าแนวคิดดังกล่าวต้องพบข้อจำกัดอย่างรวดเร็ว เมื่อเกษตรกรส่วนมากเป็นหนี้ บ้างต้องสูญเสียที่ดินทำกิน หรือมีปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิ์ อีกทั้งขาดองค์ความรู้ที่จะใช้ในการปรับเปลี่ยน เรื่องดังกล่าวจึงซับซ้อนและบางครั้งก็ยากเกินกว่าจะทำความเข้าใจว่าเพราะเหตุใดเกษตรกรไทยเลยถึงต้องจ่ายอยู่กับการเกษตรเชิงเดี่ยว

ผลผลิตพืชเศรษฐกิจจังหวัดเลย ปี 2552/53

พืช	พื้นที่ปลูก	พื้นที่เก็บเกี่ยว	มูลค่า (ล้านบาท)	มูลค่าต่อไร่ (บาท)
	(ไร่)	ผลผลิต (ไร่)		
ข้าว	516,407	516,407	2,041.52	3,953.31
ข้าวโพด	936,006	936,006	4,440.09	4,743.66
อ้อย	43,596	103,607	1,066.64	10,295.06
มันสำปะหลัง	207,899	207,899	1,303.32	6,269.01
ยางพารา	496,266	64,114	1,272.70	19,850.58

*นอกจากนี้ยังมีกลุ่มสินค้าไม่ผล ไม่ขึ้นต้น ซึ่งมีสินค้าที่สำคัญ ได้แก่ มะขาม กล้วยน้ำหว่า และสับปะรด มีมูลค่ารวม 1,507.88 ล้านบาท **ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย

ในอดีต เมืองเลยมีชื่อเสียงด้านการปลูกฝ้าย โดยมีพื้นที่ปลูกมากที่สุดในประเทศไทยถึง 129,404 ไร่ สามารถนำไปทำผ้าทอ ผ้าขนวม “ราช” เป็นที่นิยมของคนต่างถิ่นและเป็นที่มาของชื่องาน “ดอกฝ้ายบานที่เมืองเลย” แม้ปัจจุบันจะมีพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นเข้ามาทดแทน แต่หลายครอบครัวยังคงอนุรักษ์หัตถกรรมผ้าขนวมและผ้าทอจากฝ้ายเอาไว้

หันมองไปในอดีต เกษตรกรไทยเลยเคยอยู่กันอย่างสงบสุข ในยุคที่ฝ้ายเฟื่องฟู แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) ตั้งเป้าหมายเพิ่มกำลังการผลิตฝ้ายจาก 63,000 ตันในปี 2520 ให้เป็น 205,000 ตันในปี 2524 สาเหตุที่รัฐบาลส่งเสริมให้ปลูกฝ้ายก็เพื่อทอผ้าให้เอง และลดการนำเข้าจากต่างประเทศ

ฝ้ายพื้นเมืองของเลยมี 2 ชนิด คือฝ้ายน้อยและฝ้ายใหญ่ ในส่วนของฝ้ายน้อยนั้น ไม่ได้มีสภาพสะอาดแต่เป็นสีเทา ก็เมื่อนำมาทอผ้าก็ได้เป็นสีธรรมชาติ เรียกว่า ฝ้ายอีตุ่ย เป็นที่นิยมของคนต่างถิ่นเป็นอย่างมาก จนเกิดแนวคิดจัดวางส่งเสริมพืชเศรษฐกิจที่เรียกว่า “งานดอกฝ้ายบานที่เมืองเลย”

อย่างไรก็ตาม ฝ้ายในวันนั้นประสบชะตากรรมเดียวกับพืชเศรษฐกิจโดยทั่วไป นั่นก็คือมีการส่งเสริมจนผลผลิตล้นตลาด ราคาตก ประสบปัญหาเกี่ยวกับการใช้สารเคมี และความไม่คุ้มค่าในการลงทุน

ยุคทองของฝ้ายจบลงพร้อมกับการเข้ามาแทนที่ของมะขามหวาน รวมถึงพืชอื่น เช่น กล้วยน้ำหว่า สับปะรด เป็นต้น จนกระทั่งในยุคที่นายชิวริน สิทธิสุวรรณ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด (2529-2532) ได้มีการจัดนิทรรศการออกสำรวจนิคมระพีพื้นที่ที่สามารถปลูกยางพาราได้มากน้อยเพียงใด นำมาซึ่งการรณรงค์ให้ประชาชนหันมาสนใจปลูกยางพารามากขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งปัจจุบันที่ราคายางถึงตัวสูงขึ้น และเป็นความหวังใหม่ของเกษตรกรจังหวัดเลย

พื้นที่ปลูกยางพาราจังหวัดเลยมีมากถึงเกือบ 500,000 ไร่ และมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นถึง 700,000 ไร่ในปี 2557 มากเพียงพอที่จะทำให้รู้สึกได้ว่า ไม่ว่าจะอยู่เอาเอดก็ยังสามารถทนเจอลมยางพาราได้เสมอ ภูเขาทั้งลูกที่ถูกจับจองด้วยต้นยางเป็นทัศนียภาพปกติ ในปัจจุบันของเมืองแห่งทะเลภูเขา

ยางพารา: จากสูงสุดคืนสู่สามัญ

หากจะวัดความสำเร็จของการปลูกพืชเศรษฐกิจสักอย่าง เราสามารถวัดจากอะไรได้บ้าง? ปริมาณการซื้อขาย ราคาในตลาด หรือสิ่งใด?

ในปัจจุบัน ยางพารากำลังสร้างมาตรฐานวัดใหม่เนื่องมาจากการกว้านซื้อที่ดินโดยนายทุนจากทั่วประเทศเพื่อลงทุนปลูกยางพาราอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในหน้าประวัติศาสตร์

เหตุผลสำคัญของเรื่องดังกล่าวก็คือการส่งเสริมการปลูกยางพาราของรัฐบาล และราคายางที่ปรับตัวสูงขึ้นในตลาดโลกนั่นเอง

NOTE

เกิดอะไรขึ้นกับราคายาง?

ก.พ. 2554: เหนียวระดับ 200 บาท/ก.ก.

มี.ค. 2554: ลดลงกว่าครึ่งในราว 100 บาท/ก.ก.

ราคายางพาราได้ปรับตัวขึ้นสูงสุดเป็นประวัติการณ์เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2554 โดยราคายางแผ่นดิบอยู่ที่ 189.74 บาท/ก.ก. สาเหตุสำคัญก็คือมีการเก็งกำไรในตลาดล่วงหน้า ประกอบกับปริมาณยางที่ผลิตได้ในปี 2553 ลดลงเนื่องจากภัยธรรมชาติ ในขณะที่ความต้องการใช้ยังสูงเท่าเดิม

อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ราคายางกำลังปรับตัวต่ำลงเรื่อยๆ เพราะเมื่อราคาปรับถึงขั้นสูงสุดที่ผู้บริโภคไม่สามารถสู้ราคาได้ ก็จำเป็นต้องชะลอการซื้อ ประกอบกับเหตุการณ์สินามิที่ญี่ปุ่นซึ่งเป็นผู้ซื้อหลักของไทย ทำให้ตลาดชะงัก

สิ่งเหล่านี้กำลังทำให้ราคายางปรับสู่จุดสมดุล ซึ่งจะเป็จุดที่ราคามีความเหมาะสม ตรงกับความเป็นจริง ไม่พุ่งเพื่อด้วยการเก็งกำไรล่วงหน้า เหมือนในช่วงปีสองปีที่ผ่านมา

พื้นที่จังหวัดเลยนั้นถือว่ามีความเหมาะสมกับการปลูกยางพารามาก โดยมีทั้งปริมาณและคุณภาพดีกว่ายางภาคใต้เนื่องจากฝนตกไม่ทุกเท่า แน่นอนว่าที่ดินทั่วทั้งจังหวัดเป็นที่หมายปองของนักลงทุน เช่น บริษัท เทอรากอริ จำกัด ในเครือกลุ่มบริษัทพรธนธียร กลุ่มอุตสาหกรรมกษัตริย์ของนายเจริญ สิริวัฒนภักดี ซึ่งเริ่มบุกเบิกปลูกยางพาราตั้งแต่ปี 2547 ปัจจุบันมีพื้นที่ปลูกยางไม่ต่ำกว่า 6-7 หมื่นไร่ รวมทั้งพื้นที่จังหวัดเลย

นอกจากนี้ ยางพาราก็เป็นอีก "สินค้า" หนึ่งในที่บางบริษัทกำลังส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกในลักษณะของเกษตรพันธะสัญญา (Contact Farming) โดยมีแผนจะลงทุนอุตสาหกรรมยางพาราครบวงจร ทั้งผลิตน้ำยางชั้นยางแท่ง ยางแผ่นรมควัน และโรงงานแปรรูปยาง ขณะที่เครือเจริญโภคภัณฑ์ (ซี.พี.) ก็ดินหน้าธุรกิจยางพาราเพื่อการส่งออกโดยร่วมทุนจีนและญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังมีบริษัท ศรีตรัง แอโกรอินดัสทรี จำกัด บริษัท ไทยฮั่วยางพารา จำกัด เป็นต้น

ท่ามกลางความรุ่งเรืองของการปลูกยางพารา ซึ่งกำลังจะกลายเป็นอาชีพหลักของเกษตรกรเมืองเลย มีคำถามหนึ่งที่นำสนใจก็คือ ยางพารากลับเข้าไปอยู่ในวงจรเดียวกับพืชเศรษฐกิจอื่นๆ หรือไม่ ปุ๋ยและสารเคมีจะเข้ามามีบทบาทมากเพียงใด รวมทั้งเกษตรกรจะสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเองในระยะยาวจริงหรือไม่ หรือต้องกลายเป็นแรงงานที่มีหน้าที่เพียงผลิต ไม่มีปากมีเสียงในโครงการอุตสาหกรรมเกษตรขนาดใหญ่

จากความที่องฟูถึงขีดสุด ยางพารากลับคืนสู่สามัญในวันใด?

ความหวังยังดำเนินไปพร้อมข้อคำถาม แต่ในอนาคตไม่ว่ารัฐบาลของไทยจะหน้าตาเป็นอย่างไร สิ่งหนึ่งที่มีโอกาสเกิดขึ้นมากก็คือนิคมอุตสาหกรรมยางพาราแห่งแรกของภาคอีสาน ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการผลิตอย่างครบวงจรเพื่อส่งออก โดยมีช่องทางหลักที่สะพานมิตรภาพน้ำเหือง ไทย-ลาว บริเวณ อ.ท่าลี่ จ.เลย

การค้าชายแดน:

มิตรภาพบนการค้าชาย

วิสัยทัศน์ของจังหวัดเลยในปัจจุบันคือการพัฒนาให้เป็น "เมืองนำอยู่เมืองแห่งการท่องเที่ยวและลงทุน ภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน"

การเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวและลงทุนนั้น เริ่มต้นมานานอย่างต่อเนื่อง และคึกคักขึ้นหันตาเห็นหลังการเปิดใช้สะพานมิตรภาพน้ำเหือง ไทย-ลาว บริเวณ อ.ท่าลี่ ในปี 2547

แต่เดิมนั้นการค้าชายแดนของจังหวัดเลยใช้จุดผ่านแดนถาวรบนแนวแม่น้ำโขงซึ่งมี 2 จุด คือ บ้านเชียงคน อ.เชียงคน และ บ้านคกไฟ อ.ปากชม รวมถึงจุดผ่อนปรนอีก 3 แห่งบนแนวแม่น้ำเหือง การค้าขายทั้ง 5 ด้านนี้ต้องอาศัยเรือเป็นพาหนะ หรือรอช่วงน้ำแล้ง ซึ่งน้ำแห้งพอที่จะเดินข้ามไปมาได้ ในแง่นี้ สะพานมิตรภาพจึงเป็นจุดผ่านแดนที่ช่วยให้การขนส่งสินค้าทำได้สะดวกยิ่งขึ้น

มูลค่าการค้าชายแดนรวมในปี 2552 สูงถึง 2,955.04 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2551 ที่มีมูลค่า 2325.21 ล้านบาท โดยในปี 2552 นั้น แบ่งเป็นมูลค่าการส่งออก 1,570.98 ล้านบาท และมูลค่าการนำเข้า 1,384.06 ล้านบาท ได้เปรียบดุลการค้า 186.92 ล้านบาท

ด้วยสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำเกษตร จังหัดเลยมีผลิตผลทางการเกษตรมากมาย โดยเฉพาะยางพารา ซึ่งมีราคาสูงมากเกิดแนวคิดที่จะผลักดันให้เมืองเลยเป็นศูนย์กลางการส่งออก โดยจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษและอุตสาหกรรม ซึ่งจะมียุคมอุตสาหกรรมยางพารา (Rubber City) รวมอยู่ในนั้น

แนวคิดของการจัดตั้งนั้นส่วนหนึ่งก็เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพโลจิสติกส์ รองรับการค้าขายด้วยภูมิภาครวมถึงประเทศเพื่อนบ้านเป็นการส่งเสริมการค้าการลงทุน ทั้งในและนอกประเทศในอนาคต โดยมีบริษัทที่พร้อมลงทุนคือ บริษัท เทอรากอริ จำกัด และมีแผนจะตั้งนักลงทุนจากจีนเข้ามาตั้งโรงงานยางพาราด้วย

เป้าหมายของการตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษคือ อ.ท่าลี่ โดยในพื้นที่จะประกอบด้วยศูนย์นำเข้าส่งออกครบวงจร คลังสินค้าทันสมัยบนเขตพาณิชยกรรม และนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งนอกเหนือจากโรงงานแปรรูปยางพาราแล้ว ยังประกอบด้วยอุตสาหกรรมอื่น เช่น โรงงานอาหารสัตว์ และโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล

สำหรับในเบื้องต้นนั้น มีการตั้งงบประมาณเพื่อก่อสร้างอาคารสำนักงานของด่านถาวรไว้เกือบ 100 ล้านบาท และได้อนุมัติงบประมาณในการสร้างถนนสี่เลนจากตัวอำเภอท่าลี่ ไปถึงด่านท่าลี่เป็นระยะทาง 8 กม. จำนวน 36 ล้านบาท มีกำหนดเริ่มก่อสร้างในเดือนมกราคม 2554

มิตรภาพระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในการค้าขายผ่านชายแดนย่อมนำมาซึ่งประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ แต่สิ่งหนึ่งที่ต้องมีการหยุดพักเพื่อทบทวนให้ดีเสียก่อนว่าควรจะวางแผนรับมืออย่างไรก็คือปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากนิคมอุตสาหกรรม เช่นที่เคยเกิดขึ้นในพื้นที่อื่นไม่ว่าจะเป็นปัญหามลพิษ ปัญหาสังคม อาชญากรรม การเอารัดเอาเปรียบของนายจ้างที่มีต่อลูกจ้าง เป็นต้น

ในหลายพื้นที่ การพัฒนาโดยยึดกำไรสูงสุดเป็นเกณฑ์ได้แสดงให้เห็นแล้วถึงความไม่มั่นคงในระยะยาว โส่ตั้งแต่มีขนาดใหญ่มากมายมาแต่จุดไปจนถึงโรงงานแปรรูปพืชผลการเกษตรขนาดเล็กใกล้บ้าน

การวางแผนและป้องกันจึงน่าจะเป็นวิธีที่ดีที่สุด เมื่อเทียบกับการต้องมาตามแก้ปัญหาเมื่อได้ทำผิดพลาดไปแล้ว...

นอกจากด้านการค้าขายแล้ว การเชื่อมต่อกับภูมิภาคอินโดจีนยังช่วยส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของจังหวัดเลยมีศักยภาพมากขึ้น ทั้งการวางตัวเป็นจุดศูนย์กลางของการท่องเที่ยวทั่วทั้งภูมิภาค มีถนนหนทางเชื่อมต่อกับเมืองสำคัญเช่นเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

"เมืองแห่งการท่องเที่ยวและการลงทุน" ตามวิสัยทัศน์ของจังหวัดกำลังจะเป็นความจริงในไม่ช้า

(บน) สะพานมิตรภาพน้ำเหืองที่เปิดใช้งานในปี 2547 เชื่อม อ.ท่าลี่ จ.เลยเข้ากับเมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี ประเทศลาว เป็นช่องทางสำคัญในการถ่ายเทสินค้าทั่วทั้งภูมิภาคอินโดจีน (ล่าง) โรงพักสินค้ามีบทบาทสำคัญในการค้าขายระหว่างไทยกับลาว โดยสินค้าที่ไทยส่งออกมากที่สุดคือวัสดุก่อสร้างและสินค้าอุปโภคบริโภค ในขณะที่นำเข้าไม่แปรรูป ไม่สูงท่อนแร่แบไรท์ และผลิตผลเกษตร

เมืองท่องเที่ยว: ความสงบงามคือเสน่ห์

ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตเรียบง่าย ประเพณีวัฒนธรรมน่าสนใจ เหตุผลดังกล่าวทำให้เมืองเลยถูกกำหนดให้เป็น 1 ใน 9 เมืองที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

แม้ททท.ไม่บอก คนเลยต่างรู้ดีว่าบ้านหลังนี้เป็นที่หมายสำคัญของนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ

จากยุคแรกที่ถูกระดิ่งเริ่มมีชื่อเสียง ตามมาด้วยการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวลงสัมผัสบรรยากาศของภูเรือ ภูหลวง ฯลฯ เมืองเลยในวันนั้นวางตัวไว้ในฐานะเมืองที่มีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์

อีกบทบาทของเมืองเลยคือเมืองวัฒนธรรมประเพณี นักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามาสัมผัสงานบุญประเพณีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานผีตาโขน แห่ต้นดอกไม้ บุญข้าวจี่ ฯลฯ ทั้งเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นมายาวนาน มีหลักฐานทางโบราณคดีรอให้ศึกษามากมาย

กระทั่งปัจจุบันที่วิถีชีวิตอันเรียบง่ายกลายเป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยมีเขียงคานเป็นหลักสำคัญ

ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในจังหวัดเลยมากถึงปีละเกือบ 1 ล้านคน สร้างรายได้ให้ท้องถิ่นปีละกว่า 1,000 ล้านบาท และมีการคาดการณ์ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นเป็น 2 ล้านคนในปี 2555

นับตั้งแต่การส่งเสริมให้ขึ้นภูกระดึงเมื่อครั้งศตวรรษก่อน จนกระทั่งปัจจุบันที่ถนนของนักท่องเที่ยวแทบทุกสายมุ่งตรงสู่เขียงคาน ข้อสังเกตประการหนึ่งก็คือ นโยบายการท่องเที่ยวมักมาจากคนต่างถิ่น มากกว่าที่จะเริ่มต้นมาจากคนเมืองเลยเอง

อาจเป็นเรื่องธรรมดาสามัญเช่นเมืองท่องเที่ยวอื่นๆ ที่จำเป็นต้องอาศัย “การบุกเบิก” ของคนจำพวกที่มีวิญญาณของนักเดินทาง

ใช่ เป็นเพียงเรื่องธรรมดาสามัญ แต่เรื่องธรรมดาหนึ่งที่วางสถานะให้คนเมืองเลยเป็นฝ่าย “ตั้งรับ” เสมอมา ในประวัติศาสตร์ของการท่องเที่ยว

ว่ากันถึงคำขวัญของจังหวัด จากเดิมที่รุ่มร่ามถ้อยคำอย่าง “เมืองเลย เมืองภูเขาเขียว ข้าวเหนียวขาว ข้าวหลามขาว ลูกสาวสวย ร่ำรวยยางพารา” ถูกทำให้กระชับขึ้นในช่วงปี 2530 โดยเน้นไปยังเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวว่า “เมืองแห่งทะเลภูเขา สุดหนาวในสยาม” (บ้างก็เติม “ดอกไม้งามสามฤดู” ต่อท้ายเข้าไป)

จะด้วยเหตุผลใดก็ตาม เมืองเลยได้พัฒนาบทบาทของตัวเอง โดยเน้นการเป็นเมืองท่องเที่ยวนับแต่นั้นเป็นต้นมา

นับตั้งแต่ภูกระดึงสามารถเดินทางเข้าถึงง่ายหลังการสร้างถนนสาย 201 ขอนแก่น-เมืองเลย เมื่อปี 2492 และเริ่มมีชื่อเสียงหลังถูกประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติในปี 2502 มีหลายอย่างที่คนเมืองเลยต้องเตรียมพร้อมเพื่อตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยว

Photo: Parin Khantehiran

อาคารไม้โบราณ บรรยากาศริมฝั่งโขง วิถีชีวิตเรียบง่ายสงบสุข ประกอบรวมเข้าด้วยกัน เป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสเมืองเล็ก ๆ ที่มีชื่อว่า “เขียงคาน” เพิ่มมากขึ้นทุกปี

กล่าวอย่างรวบรัด ครั้งหนึ่งคนเลยเกือบต้องสละพื้นที่ป่าเพื่อสร้างถนนขึ้นสู่ยอดภูกระดึง เพียงแต่อุบัติเหตุทางการเมืองในช่วงนั้นทำให้โครงการต้องยกเลิก ครั้งหนึ่งคนเลยต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการอยู่อาศัยอย่างเรียบง่ายในฤดูหนาวเพื่อเป็นลูกหาบให้นักท่องเที่ยว ครั้งหนึ่งคนเลยต้องทะเลาะกันเพราะผลประโยชน์ที่ไม่ลงตัวในกรณีที่มีแนวคิดจะสร้างกระแสไฟฟ้าขึ้นภูกระดึง ฯลฯ

ขยะจำนวนมากที่ถูกฝังกลบใต้ผืนดินบนภูกระดึง ไบเนลีสแตงที่ถูกเก็บใส่กระเป่ากลับบ้าน ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของภาระ “ตั้งรับ” ดังกล่าว

แนวคิดดังกล่าวคล้ายเป็นการมองโลกในแง่ร้าย แต่ความจริงแล้วคนเมืองเลยก็เหมือนคนในเมืองท่องเที่ยวอื่นที่ต่างภาคภูมิใจเมื่อมีคนมาเที่ยวบ้าน พร้อมทั้งจะต้อนรับขับสู้เสมอ ตามศักยภาพที่ตัวเองทำได้ การตั้งรับดังกล่าวจึงไม่ได้หรือไม่เคยเป็นปัญหาสำหรับคนเมืองเลยเท่ากับสิ่งที่ตกหล่นอยู่ระหว่างทางของการตั้งรับนั้น

กรณีสำคัญที่สะท้อนเรื่องนี้ได้ดีก็คือแนวคิดสร้างกระแสไฟฟ้าขึ้นภูกระดึง ซึ่งโดยตัวมันเองเป็นเพียงตัวละครตัวหนึ่งเท่านั้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างนั้นต่างหากที่เป็นประเด็น คนเลยที่ห่วงใยธรรมชาติจะพูดคุยกับคนเลยที่ห่วงใยเศรษฐกิจด้วยภาษาแบบเปิด ในเมื่อมันเป็นเรื่องชีวิตจริงกันข้าม เอาธรรมชาติก็ไม่ไฉน เอาเงินก็ต้องทำลายธรรมชาติ เรื่องน่าแปลกก็คือความคิดทั้งสองจะอาจพัฒนามาจากความรักในบ้านเกิด เมืองนอนของตนเหมือนกัน

คนหนึ่งอยากให้บ้านเกิดรักษาธรรมชาติเอาไว้ อีกคนอยากให้ผู้คนในบ้านเกิดมีเงินเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง

คำถามสำคัญก็คือ จุดลงตัวระหว่างสองความเห็นอยู่ตรงไหน ทำอย่างไร ความต้องการของสองกลางและนักท่องเที่ยวบางส่วนจะไม่ทำให้นักเมืองเลยต้องขัดแย้งกันเองอยู่ในระยะ...

Note: โครงการกระแสไฟฟ้าขึ้นภูกระดึง

โครงการกระแสไฟฟ้าขึ้นภูกระดึง ริเริ่มตั้งแต่ปี 2525 โดยความเห็นพ้องจากหลายหน่วยงาน ได้แก่ นักวิชาการ น.เกษตรศาสตร์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และเอกชนจังหวัดเลย เป็นต้น โดยได้มีการนำประเด็นนี้เข้าคณะกรรมการการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2546 ก่อนมีการทบทวนสรุปข้อมูลและส่งคณะรัฐมนตรีต่อไป

ความคับหน้าล่าสุดในปี 2553 ที่ผ่านมาน นายชวรัตน์ ชาญวีรกูล รมว.มหาดไทยได้เดินทางมาตรวจเยี่ยมความคืบหน้า และได้รับการขานรับจากนายพรศักดิ์ เชียรณี ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย ที่พร้อมจะผลักดันให้โครงการเกิดขึ้น ท่ามกลางเสียงคัดค้านจากคนหลายกลุ่มเหมือนในอดีต

เหตุผลหลักในการสร้างกระแสคือ จะทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวหลากหลายขึ้น มีกลุ่มครอบครัว กลุ่มผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ซึ่งมีกำลังซื้อสูง มีการจ้างงาน ชื้อสินค้าและบริการในอุทยานมากขึ้น ทำให้อุทยานฯมีรายได้ในการพัฒนาและอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาเส้นทาง สรุปได้ว่าจะเริ่มต้นที่จุดใกล้ศิโยนขุนยบริการนักท่องเที่ยวศรีฐาน ไปสิ้นสุดที่หลังแป ระยะทางรวม 3.67 กิโลเมตร อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1 เอ 1๕ สลอรองรับ 1๖ จุดสูญเสียพื้นที่ตัดต้นไม้ทั้งสิ้น 3.6๘ ไร่

ในปัจจุบัน เชียงคานปรับตัวเป็นเมืองท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์ พื้นที่ว่างริมโขงถูกจับจองเพื่อสร้างที่พักและร้านอาหาร กิจกรรมอันปกติสามัญอย่างตักบาตร-ข้าวเหนียวกลายเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว จนเกิดธุรกิจเตรียมของใส่บาตร

การปะทะกันล่าสุดระหว่างการท่องเที่ยวกับธุรกิจเหมือง เป็นเหมือนการคัดค้านที่สำคัญว่า เชียงคานคือใคร? มีชีวิตและความเป็นมาอย่างไร? และควรจะทำเดินไปทางใด?

เชียงคาน: การปะทะกันของเหมืองและเมืองท่องเที่ยว

ในเดือนมกราคมที่ผ่านมา กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) ร่วมกับจังหวัดเลยบุกจับการลักลอบขุดแร่เหล็กเถื่อนใน อ.เชียงคานพร้อมทั้งประเ็นสำคัญไว้คือ เมืองท่องเที่ยวกับเหมืองจะอยู่ร่วมกันได้หรือไม่ ในสภาพที่รถขนแร่แทบจะวิ่งสวนทางกับจักรยานเช่าของนักท่องเที่ยวอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน

ในส่วนของประชาคมเชียงคานนั้นมีความคิดว่าคงอยู่ร่วมกันได้ยาก จึงมีมติห้ามรถบรรทุกแร่วิ่งผ่านเส้นทางสายเชียงคาน-ท่าลี่ เพราะใกล้กับแหล่งชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยว ปัจจุบันรถบรรทุกแร่จึงหันไปใช้เส้นทางที่ ผ่านหน้าโรงพยาบาลเชียงคานและเทศบาลตำบลเชียงคานแทน ตามป้าย “บอกทาง” ขนาดใหญ่ที่ชาวบ้านวางเอาไว้ให้

เหตุผลของประชาคมเชียงคานคือ เป็นการรวมตัวปกป้องวิถีวัฒนธรรมของเชียงคาน เพราะการทำแร่เถื่อนส่งผลกระทบต่อโดยตรง ทั้งปัญหาการจราจรจากรถขนแร่ รถลาก รถเหมือง นอกจากนี้ยังมีบางคนที่บรรทุกน้ำหนักเกิน ส่งผลให้ถนนพังเสียหาย นักท่องเที่ยวที่ไม่ชำนาญทางก็มักประสบอุบัติเหตุ

กล่าวถึงการลักลอบขุดแร่เหล็ก เพราะเหตุใดถึงต้อง “เถื่อน” คำตอบก็คือความต้องการของตลาดสูง ในขณะที่พื้นที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายมีน้อย ประกอบกับราคาขายที่พุ่งสูงขึ้น ผู้ประกอบบางรายใช้วิธีขุดแร่ที่ไม่ได้แต่แต่งเหล็กไปยื่นโป๊ปลาเก่า แล้วเอาดินกลบไว้ บางรายก็ใช้วิธีสวมสิทธิ์ คือนำแร่เถื่อนไปไว้ในพื้นที่ที่ถูกกฎหมาย ซึ่งบางครั้งพื้นที่นั้นเป็นพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตแล้ว เพียงแต่ยังไม่มีการเปิดทำการ

ในกรณีนี้ อาจเป็นโชคดีของคนเลย (หรือไม่?) ที่เกิดกรณีความขัดแย้งกับเหมือง ส่งผลให้ต้องร่วมมือร่วมใจกันปกป้องบ้านเกิดเมืองนอนของตน

หากคนเมืองเลยเลือกมองด้วยวิธีแบ่งฝักแบ่งฝ่าย แน่แน่นอนว่านับเป็นโชคดีที่เกิดความขัดแย้งกับเหมือง เป็นโอกาสให้คนเลยได้รวมหัวใจกันอีกครั้งเพื่อสู้กับ “ผู้ร้าย” อันเป็นสมญานามที่ตั้งให้คนทำเหมือง

แต่บางครั้งในความโชคดีก็มักมีความโชคร้ายแฝงอยู่ เป็นโชคร้ายอย่างยิ่งที่คนเลยต้องต่อสู้กับผู้ร้าย จนไม่ทันให้ความสนใจกับการกระทำของตัวเอง

ทุกวันนี้เราจึงได้เห็นคนเชียงคานบางคนที่พักบอกว่าไม่เอาเหมืองเพราะทำให้บรรยากาศการท่องเที่ยวเสียไป ในขณะที่ตัวเองกลับทำมาค้าขายในรูปแบบที่ขูดเอาเลือดเอาเนื้อจากนักท่องเที่ยว ในทำนองเดียวกันเราสามารถพบเห็นนักท่องเที่ยวที่เฝ้าหวาดความสะอวดสบายใจ ต้องการอะไรก็ต้องได้ เรียกห้องเอาจากคนเชียงคานผู้เป็นเจ้าของ

ใช่, กับกระแสการท่องเที่ยวที่ใหม่กระหน่ำเข้ามา มันขึ้นอยู่กับว่าเราจะ “ตั้งรับ” อย่างไร บางครั้งเราอาจต้องช่วยกันคิดว่าสิ่งใดกันแน่ที่เหมาะสมกับบุคลิกของเมืองริมโขงแห่งนี้

คนลักลอบขุดเหล็ก ถ้าเหล็กหมดเขาก็ไป, นักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น ถ้าถึงวันหนึ่งที่เชียงคานสูญเสียเสน่ห์ เขาก็ย่อมไม่กลับมาอีก

เป็นคนเลเองทั้งนั้น ที่ต้องอาศัยอยู่ในบ้านหลังนี้ไปอีกนานแสนนาน...

ชุมชนทรัพย์ใต้ดิน:

คนเลยกับ “มหา” ลัยเหมืองแร่”

กรณีลักลอบขุดแร่เหล็กที่เชียงคานอาจช่วยกระตุ้นเตือนได้อย่างน้อย 2 เรื่อง คือ หนึ่ง ในบรรดารถขนแร่ที่วิ่งผ่านไปมานั้น มีบางคันที่ผิดกฎหมาย และ สอง เมืองเลยมีเหล็กกรรมถึงแร่ชนิดอื่นที่มีคุณภาพสูงมีศักยภาพในระดับประเทศ นำมาซึ่งการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องแร่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

พิจารณาโดยละเอียดในข้อหลัง ชื่อเสียงของชุมชนทรัพย์ใต้ดินแห่งนี้มีมาช้านาน ก่อนจะร่วงโรยลงไปใญ่ยุคหนึ่ง ปัจจุบันมีการค้นพบเหมืองในราดหลายแห่งทั้งเหล็ก สังกะสี ทองแดง จนเกิดข้อสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นแหล่งทองแดงสำคัญที่ถูกส่งไปทำสัมฤทธิ์ในแหล่งอารยธรรมบ้านเชียง

บันทึกของสมเด็จพระพนครสุวรรณครุฑพิณในครั้งตรวจราชการจังหวัดหนองคาย เลียบ เพ็ชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2470 บรรยายไว้พอสรุปได้ว่า คนเมืองเลยถูกลักเพื่อใช้ประกอบเป็นเครื่องมือ เช่น มีดไม้ได้มีการถูกลักเพื่อขายเป็นหลักตีโดยตรง มีดที่ตีจากเหล็กเลยมีชื่อเสียงในด้านของความแข็งแรงทนทาน ใช้ได้นานโดยไม่ต้องลับคมขึ้นรูปบ่อยๆ อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาเมื่อจีนนำเหล็กแห่งสำเร็จรูปเข้ามาขาย คนก็เริ่มหันไปใช้เหล็กเหล่านั้นทดแทนการถูกลักให้เอง

นับจากช่วงนั้น การใช้เหล็กจากพ่อของคนที่ในพื้นที่ค่อยๆ ลดลงจนหมดไปจนกระทั่งเหล็กและสินแร่อื่นๆ กลับมาดึงดูดนักลงทุนอีกครั้งในปัจจุบัน

เรื่องราวดังกล่าวบ่งบอกว่าแท้จริงแล้วคนเลยอาจเป็นลูกหลานของชาวแร่แต่อกจากเชียงคานแล้ว การเล่นแร่แปรธาตุในทุกพื้นที่ในส่วนดำเนินไปบนความขัดแย้งระหว่างเหมืองกับชุมชน คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นก็คือ ในเมื่อคนเลยอยู่กับเหมืองกันมาแต่ครั้งอดีต และอยู่กับมาได้ ทำไมวันนี้ไม่อยู่กันอย่างเจียบสงบและปกติสุขต่อไป?

เราอาจตั้งต้นตอบคำถามด้วยการทำความเข้าใจความเป็นมาของความขัดแย้งดังกล่าว...

แผนที่สินแร่ที่กระจายตัวอยู่ทั่วทั้งจังหวัด บ่งบอกได้ว่าคนเมืองเลยนั้น “ร่ำรวย” เพียงใด ไม่ใช่เรื่องแปลกอีกต่อไปถ้าใครสักคนจะเดินเข้ามาและบอกกับเจ้าของบ้านว่าถูกเขาหลอกบ้านนี้แร่คุณภาพดี เหมาะแก่การทำเหมือง แม้เขาคนนั้นจะไม่เคยบอกเลยก็ตามว่า นอกจาก “ชุมชนทรัพย์” แล้ว มี “ของแถม” อะไรอีกบ้างที่เจ้าของบ้านจะต้องได้รับ

(แผนภาพนี้ดัดแปลงจากแผนที่ทรัพยากรแร่ จ.เลย ปี 2552 ของสำนักวิทยากรฯ กรมวิทยากรธรณี เพื่อแสดงภาพรวมของแหล่งทรัพยากรแร่ในจังหวัดเลยเท่านั้น)

จังหวัดเลยมีทรัพยากรแร่กระจายตัวอยู่ทั่วไป หลายชนิดมีความสำคัญในแง่ของการสนับสนุนเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม รายงานของฝ่ายอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย เมื่อเดือนกันยายน 2553 พบว่า พื้นที่ 494,023 ไร่ (ร้อยละ 7 ของพื้นที่เมืองเลย) เป็นพื้นที่ของอุตสาหกรรมเหมืองแร่ โดยเปิดทำการแล้วทั้งสิ้น 42 แห่ง แบ่งเป็นเหมืองที่ทำสิ่งขุดต่ออายุประทานบัตร 35 แห่ง ลื่นอายุทำเหมือง 7 แห่ง กระจายอยู่ใน 7 จาก 14 อำเภอ และส่วนมากตั้งอยู่ในถิ่นน้ำเลย รวมทั้งพื้นที่ที่กลายเป็นเมืองไปแล้ว 6,753 ไร่

ทั้งนี้ยังไม่รวมพื้นที่ลักลอบขุดแร่เถื่อนในเขต ต.นาดินดำ ต.นาแหม อ.เมือง / ต.ปากป่าน ต.นาน้อย อ.วังสะพุง / ต.นาดอกคำ อ.นาด้วง / ต.บุษมี ต.นาข้าว ต.เขาแก้ว ต.จอมศรี อ.เชียงคาน และโรงแร่แห่งที่จังหวัดที่มีทั้งสิ้น 13 แห่ง

หมุดหมายสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์เมืองแม่เกิดขึ้นในปี 2506 เมื่อทีมสำรวจแร่ลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นคณะทำงานในโครงการสร้างเขื่อนผามอง ดำเนินการสำรวจแร่ในพื้นที่นี้เมื่อเลยอย่างจริงจัง ผลการสำรวจครั้งนั้นบ่งบอกถึงศักยภาพของแร่หลายชนิด กรมทรัพยากรธรณีจึงนำข้อมูลแหล่งแร่ดังกล่าวออกประกาศให้เอกชนยื่นประมูลอาชญาบัตรเพื่อสำรวจ และดำเนินการขอประทานบัตรเพื่อเปิดเมืองต่อไป

ช่วงเวลานั้นถือเป็นช่วงปรับตัวและฟื้นฟูประเทศ หลังประสบภาวะขาดแคลนอย่างหนักในสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลมีนโยบายในการแสวงหาแหล่งแร่ทั่วประเทศ เมื่อบวกกับสายของทุนทรัพย์ข้างต้น คนทำเหมืองจากทั่วทุกสารทิศจึงเบนเข็มมายังจังหวัดเลย

อย่างไรก็ตาม ความทุกข์ยากของเส้นทางและการละเมิดสิทธิของผูู้ได้รับอาชญาบัตรส่งผลให้การประมูลในช่วงแรกนั้นไม่ถือว่าประสบความสำเร็จ มีเพียงเหมืองแมงกานีสแห่งแรกของไทยที่เหมืองห้วยเทียน ต.บุษย อ.เชียงคาน ซึ่งเปิดดำเนินการตั้งแต่ปี 2507 เท่านั้นที่จะเป็นแรงบันดาลใจให้บรรดานักลงทุนที่ยังคงกล้าๆ กลัวๆ

จุดเปลี่ยนสำคัญคือคำสั่งปิดป่าทั่วประเทศของรัฐบาลในปี 2532 ผู้ที่เคยได้รับสัมปทานจึงต้องมองหาช่องทางทำธุรกิจอื่น ประกอบกับการค้นพบแหล่งแร่ด้วยความบังเอิญในระหว่างนั้น เช่น คนงานจับจ้างตัดไม้พบสายถ่านอยู่ในร่องน้ำบนภูใหญ่อันดั่งง ก่อนจะมีการสำรวจภายหลังและพบว่าแหล่งถ่านหินแอนทราไซต์ขนาดใหญ่ 1 ใน 2 แห่งของประเทศไทย เมื่อปิดป่า บริษัททำไม้ก็หันมาทำเหมือง

หลายปีถัดจากนั้น ความขัดแย้ง “รุนแรง” ครั้งแรกๆ ระหว่างชุมชนกับเหมืองก็เริ่มต้นขึ้น ตามมาด้วยกระสุนปืน 3 นัด และชีวิตของชาวบ้านอีกหนึ่งคน

ในช่วงปี 2533 หลังการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาวที่จ.หนองคาย อุตสาหกรรมก่อสร้างในภาคอีสานตอนบนขยายตัวอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ไทยยังมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ที่เน้นไปในเรื่องปรับปรุงโครงสร้างสาธารณูปโภค เช่น ถนนสี่เลน และสามขาบิน ส่งผลให้ความต้องการหินอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้น ภูเขาหินปูนในพื้นที่จังหวัดเลยถูกหมายตา มีโรงใหม่เกิดขึ้นอีก 3 โรงที่ ต.ผามอน อ.วังสะพุง จากที่เคยมีเพียงแห่งเดียวที่ผานกเค้า อ.ภูกระดึง ตลอดหลายปีที่ผ่านมา

Note: โครงการสร้างเขื่อนผามอง

การสำรวจแร่ในปี 2506 เป็นส่วนหนึ่งของโครงการสร้างเขื่อนผามอง ซึ่งเริ่มต้นโดยหน่วยงานหนึ่งของสหรัฐฯ ซึ่งจะสร้างให้ไทยและลาว โดยอ้างเหตุผลด้านการชลประทานเพื่อ สร้างความมั่นคงด้านอาหารหลายปีต่อมาได้มีการลดขนาดโครงการลง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ จนกระทั่งคณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (MRC) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2538 ปิดฝุ่นโครงการนี้ขึ้นมาดำเนินการอีกครั้งในชื่อ “เขื่อนปากชม” และอยู่ในระหว่างขั้นตอนศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ

ตัวเลขของโครงการแม่น้ำเพื่อชีวิตบอกว่า เขื่อนปากชมอาจส่งผลกระทบต่อยต้องอพยพผู้คนออกจากพื้นที่ทั้งไทยและลาวกว่า 50,000 คน นอกจากนั้น หลายชุมชนใน ต.หาดคัมภีร์ อ.ปากชม จะถูกน้ำท่วม

ห้วยโป่งหนอง ภาพพอลีกเก็บไซยาไนด์บนเหมืองทองคำห้วยโป่งในอดีต (บน) เปรียบเทียบกับปัจจุบัน (ล่าง) นับเป็นสิ่งที่ต้องโค้วความ ในบริบทของการตรวจพบไซยาไนด์และสารอื่นๆ ในเลือดของชาวบ้านในชุมชนรอบเหมือง

ยุครุ่งเรืองของหินน้ำมาซึ่งการดำเนินการของโรงไม้ที่เริ่มระเบิดหินนอกเวลา และนอกพื้นที่สัมปทาน ทำลายแหล่งต้นน้ำลำธาร ก่อมลพิษทางอากาศ และมลภาวะทางเสียง มีการประท้วงให้ปิดโรงไม้หิน 3 โรง แต่แล้ววันที่ 11 กรกฎาคม 2538 ระหว่างที่ครูประเวณี บุญหนัก แกนนำของชาวบ้านกำลังทยอยออกจากสถานีตำรวจภายหลังไปภาคใต้ในกรณีถูกกลุ่มเอ็นทาลคุกคามด้วยการทุบรถ ครูประเวณีก็ถูกยิงเสียชีวิตตรงนั้น และโรงไม้หินทั้งหลายก็ปิดทำการต่อไป ท่ามกลางภูเขาที่หายไปกับลูกแล้วลูกเล่า

ความรุ่งเรืองของเหมืองทองคำในยุคต่อมา เป็นอีกครั้งที่สำคัญที่บ่งบอกว่าการเติบโตของธุรกิจเหมืองไม่ได้มาพร้อมความสุขของคนในพื้นที่เสมอไป

บริษัท ทุ่งคาฮาเบอร์ จำกัด ได้รับอาชญาบัตรพิเศษให้สำรวจแหล่งแร่ทองคำ ตามนโยบายของรัฐเมื่อปี 2535 เพื่อคัดเลือกพื้นที่ที่จะขอประทานบัตรเปิดเหมือง โดยมีพันธะสัญญาผูกพันเอาไว้ว่า รัฐต้องดำเนินการให้มีการออกประทานบัตรในพื้นที่เหล่านั้นอย่างไม่มีเงื่อนไข

“ภูทับฟ้า” และ “ภูข้าป่าบอน” ในเขต ต.เขาหลวง อ.วังสะพุง เป็นพื้นที่แรกที่ได้รับประทานบัตรหลังการสำรวจ โดยบริษัท ทุ่งคำ จำกัด ซึ่งเป็นการรวมตัวของบริษัท ทุ่งคาฮาเบอร์ จำกัด และสินธนา ริชชอร์ส (ถือหุ้น 51%) กับบริษัท นิวทินี โม่เน็ง ลิมิเตด ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเหมืองทองคำจากออสเตรเลีย (ถือหุ้น 49%) ได้รับประทานบัตรเหมืองทองคำเป็นเวลา 25 ปี เริ่มต้นในปี 2545-2546 บนพื้นที่ 6 แปลง รวมเนื้อที่ 1,308 ไร่ โดยก่อสร้างโรงแต่งแร่แล้วเสร็จและเปิดทำเหมืองอย่างเป็นทางการในปี 2549

แสงเรืองรองของเหมืองทองคำยุคใหม่กำลังเป็นที่จับตา แต่แล้วกระแสลมก็พัดพาจวนจวนไหว เมื่อมีการตรวจน้ำในลำน้ำห้วย ซึ่งเป็นแหล่งน้ำหลักของชุมชนรอบเหมือง โดยสิ่งแวดล้อมภาค 9 อุดรธานี ในช่วงปี 2547-2549 และพบว่ามีโลหะหนักเกินค่ามาตรฐานหลายตัว โดยเฉพาะไซยาไนด์

ไซยาไนด์เป็นสารสำคัญที่ใช้ในการสกัดลิ้นแร่ทองคำ จากกรล่งพื้นที่พบชาวบ้านภูทับฟ้ามีปากกับกบกาไซยาไนด์ขนาดใหญ่หลายป่ออยู่บนสันเขา เห็นอึลำห้วยเล็กซึ่งไหลลงสู่ลำน้ำห้วย

เดือนมกราคม 2551 โรงพยาบาลวังสะพุงส่งตรวจเลือดของประชาชน 6 หมู่บ้านรอบเหมือง พบไซยาไนด์ถึง 54 คน โดยเกินค่ามาตรฐาน 20 คน ก่อนจะมีการตรวจเลือดอีกหลายครั้ง พบทั้งปริมาณและชนิดของสารเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เช่น พรอท ตะกั่ว เป็นต้น เช่นเดียวกับการตรวจน้ำของกรมควบคุมมลพิษที่พบโลหะหนัก เช่น สารหนู แมงกานีส แคดเมียม เป็นต้น ในแหล่งน้ำของชาวบ้าน ทั้งลำน้ำธรรมชาติและป่อประปาบาดาล

นับตั้งแต่ช่วงเวลานั้น ชาวบ้านทั้ง 6 หมู่บ้านก็เริ่มมีอาการผดผื่นคัน แสบตา ขี้ตาเยอะ แน่นหน้าอก ปวดหัว และเสียงจากการระเบิดก่ิงรบกวนจนต้องพึ่งยานอนหลับและยาระงับประสาท การดำรงชีวิตด้วยการหาอยู่กินกับธรรมชาติก็ต้องเปลี่ยนไปเมื่อสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลยประกาศห้ามใช้น้ำจากห้วยผุก ห้วยเล็ก น้ำประปาบาดาล และห้ามไม่ให้บริโภคหอยขมในห้วยเล็ก ซึ่งมีสารหนูเกินค่ามาตรฐาน 3-4 เท่า ใกล้เคียงกับชาวบ้านทยอยตายโดยไม่ทราบสาเหตุ

เหตุผลทั้งหมดเป็นจุดเริ่มต้นการคัดค้านของกลุ่มคนรักบ้านเกิดที่เรียกร้องให้กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ยกเลิกคำขอประทานบัตรทั้งหมด รวมทั้งคัดค้านการขอประทานบัตรเพิ่มเติมบนภูเหล็ก ซึ่งถือเป็น “ที่มั่นสุดท้าย”

นอกจากเหล็กและทองคำ จังหวัดเลยมีแหล่งแร่สำคัญอีกหนึ่งชนิดคือ ุมนแร่ทองแดงที่กระจายตัวอยู่ทั่วไป โดยบริษัท ภูทพ จำกัด กำลังดำเนินการยื่นขอประทานบัตรในพื้นที่ภูหินเหล็กไฟ ต.นาดีนคำ อ.เมือง ซึ่งขณะนี้มีชาวบ้านอาศัยและทำการเกษตรอยู่โดยรอบ โดยบริษัทซื้อที่ดินเตรียมไว้จำนวน 300 ไร่ เพื่อเตรียมอพยพชุมชนออกไป

เป็นความจริงว่าคนเมืองเลยอาจเป็นลูกหลานของชาวแร่ แต่การดำรงอยู่ของคนกับเหมืองแบบเดิมนั้นเปลี่ยนไปแล้ว เทคโนโลยีที่ทันสมัยถูกนำมาใช้ ผลประโยชน์ของทรัพย์ใต้ดินไม่ได้ตกอยู่ที่ชาวบ้านอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เหมือนยุครุ่งเรืองในอดีต ชาวไร่ ลิงที่ชาวบ้านได้รับ “ดินๆ” กลับเป็นสารพิษและวิธีชีวิตที่จำต้องแปรเปลี่ยนไป

เคยมีคำกล่าวว่าคุณเลนนั้นโหดดี อยู่อาศัยกับบนผืนดินที่เต็มไปด้วยแร่ธาตุที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมากมาย ในวันนี้ ความตื่นตัวกับการเป็นเจ้าของชุมชนพัฒนาใหญ่กระจายตัวออกไป ตรงกันข้ามกับความรู้อึ้งผลกระทบจากการทำเหมืองซึ่งยังคงระงูคุดตัว

ต่อคำถามสำคัญที่ว่า ในเมื่อคนเมืองเลยอยู่กับเหมืองกันมาแต่ครั้งอดีต และอยู่กับมาแต่ ทำไมวันนี้ไม่อยู่กันอย่างใจสบายและปกติสุขต่อไป?

“มหาลัยเหมืองแร่” ได้สอนบทเรียนและทิ้งคำถามไว้ให้บ้างแล้ว...

(ซ้าย) ต้นปี 2554 เหมืองทองคำภูทับฟ้าได้นำรถบรรทุกขนดินมาแจกชาวบ้านใน 6 ชุมชนรอบเหมือง โดยให้บ้านละ 10 คัน หากบ้านใดไม่ต้องการสามารถโอนสิทธิ์ให้บ้านอื่นได้ มีหลายบ้านรับดินเหล่านี้ไว้ ในขณะที่เด็กหลายคนที่ไม่เล่นบนกองดินกลับมีอาการผิบบาดมีผดผื่นคัน ชาวบ้านเริ่มสงสัยว่าดินเหล่านี้จุดมาจากไหน และปนเปื้อนสารเคมีหรือไม่? (บน) อีกด้านหนึ่ง ชาวบ้านใน 6 ชุมชนรอบเหมืองยังคงใช้ชีวิตโดยปกติ หาอยู่หากินกับธรรมชาติ โดยไม่รู้ว่ามีใครจะ “ติดสาร” เหมือนเพื่อนบ้านคนอื่น

ความหมายและคุณค่า: ก่อนจะผ่านเลยไป

อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 3.4 รายได้ต่อหัว (GPP Per Capital) 55,552 บาทต่อปี ส่งผลให้เมืองเลยจัดอยู่ในชั้น "ร่ำรวย" เป็นอันดับ 3 ในภาคอีสาน เป็นรองเพียงขอนแก่นและนครราชสีมา เท่านั้น แม้ตัวเลข GPP จะวัดอะไรไม่ได้มากนัก จากช่องว่างที่มีวัน ยิ่งห่างของรายได้ระหว่างผู้ที่รวยที่สุดกับคนที่ลุดก็ตาม

หากแก่งลิ้มตัวเลขทางเศรษฐกิจไปก่อน คนเลยก็ยังถือว่ามีความร่ำรวยในระดับที่หลายจังหวัดรวมถึงกรุงเทพมหานครต้องอิจฉา ด้วยความเป็นเมืองปิดมาอย่างยาวนานในอดีต การเดินทางเข้าถึงทำได้ยากลำบาก ทำให้คนเมืองเลยยังคงรักษาสบัติน้อยอย่างเอาไว้กับตัวได้จนถึงปัจจุบัน

เมืองเลย(ยังคง)มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แม้จะมีการบุกรุกเขตป่าเพื่อทำไม้และแผ้วถางบุกเบิกที่ดินทำกินมาแต่ครั้งอดีต แต่เมืองเลยก็ยังมีพื้นที่ที่มีสภาพป่าอยู่ถึง 2,544,725 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 35.64 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด นอกจากนี้ยังมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง โดยเฉพาะพื้นที่ต้นน้ำเลยในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง มีการค้นพบสัตว์หายากหลายชนิด ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์นำมาซึ่งอากาศที่เย็นสบาย โดยเฉพาะฤดูหนาวที่มีอุณหภูมิลดต่ำลงบางแห่งในจังหวัดเกิดน้ำค้างแข็ง (แม่คะนึ่ง) เกาะบนปลายใบปลายหญ้า ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั้งในและนอกประเทศ ให้มาสัมผัสบรรยากาศที่ว่ากันว่า "หนาวสุดในสยาม" สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น ภูกระดึง เข็ญคนาน มีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลมาโดยเฉพาะวันหยุด

ทางเลือกหนึ่งในการประกอบอาชีพของคนจังหวัดเลยคือ การขายลอตเตอรี่ ซึ่งเหมือนกับการค้าขายอื่น คือมีโควตาสินค้า มีพ่อค้าคนกลาง และมีพ่อค้าแม่ค้ารายย่อย

ตลาดกลางค้าส่งลอตเตอรี่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดที่อำเภอวังสะพุง จะเปิดค้าเดือนละ 2 ครั้ง คือหลังจากวันออกผลสลากกินแบ่งรัฐบาล แต่ละงวดประมาณ 2-3 วัน

ในปัจจุบันมีคนเลยซึ่งคาดว่ามีถึง 30,000-50,000 คน ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ โดยซื้อผ่านพ่อค้าคนกลางในตลาดค้าส่ง

ลงทุนงวดละประมาณ 50,000-100,000 บาท ต่อคนต่องวด จึงมีเงินหมุนเวียนในการซื้อประมาณ 30,000 ล้านบาทต่อปี

การขายลอตเตอรี่เป็นงานในลักษณะ "จำนวนตัวเอง" เป็นอาชีพเสริมในช่วงว่างเว้นจากการทำเกษตร โดยไม่ต้องรับจ้างใคร ทั้งนี้ด้วยผลตอบแทนที่คุ้มค่า แม้จะค่อนข้างเสี่ยงเปรียบในระบบการซื้อขาย ประกอบกับความเพียรพยายาม มีมานะอดทนของคนเมืองเลย เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้เราสามารถพบคนขายลอตเตอรี่ที่เป็นคนเมืองเลยได้ทั่วไปแทบทุกจังหวัดของประเทศไทย

วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดมาจากอดีตก็เป็นสมบัติอย่างหนึ่งของคนเมืองเลย วิถีชีวิตที่เรียบง่าย สงบสุข วัฒนธรรมการดำรงชีวิต ประเพณีที่หลากหลายทั้งผีตาโขน แห่ต้นดอกไม้ บุญข้าวฉี่ ฯลฯ

นอกจากนี้ เมืองเลยยังมีพื้นที่ที่มีสภาพเหมาะแก่การเพาะปลูก มีแม่น้ำไหลผ่านหลายสาย มีที่ราบลุ่มที่อุดมไปด้วยแร่ธาตุที่ชะล้างลงจากภูเขา สภาพอากาศที่หนาวเย็นและฝนตกไม่มากนักทำให้พืชหลายชนิดมีผลผลิตที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะยางพารา

ชุมชนที่ยั่งยืนล่าสุดที่กำลังมีชื่อเสียงของจังหวัดคือสินแร่ที่อยู่ใต้ดิน เมืองเลยมีแร่ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นทองคำ ทองแดง เหล็ก เป็นต้น ซึ่งเมื่อสืบค้นประวัติไปแล้วปรากฏว่าเมืองเลยเป็นชุมชนที่ทำแร่กันมาตั้งแต่ยุคประวัติศาสตร์ ก่อนจะหายไปเป็นบางช่วง และกลับมาอีกครั้งพร้อมความขัดแย้งกับชุมชนในปัจจุบัน

ด้วยความที่เมืองเลยประกอบด้วยผู้คนที่มีความหลากหลาย ทั้งเกษตรกร นักธุรกิจ นักท่องเที่ยว คนทำเหมือง ฯลฯ การจะมีสังคมที่ปกติสุข โดยปราศจากการขัดแย้งจึงเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก หรืออาจจะทำไม่ได้เลย อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายนี้เองที่เป็นตัวกำหนดว่าเมืองเลยในอนาคตจะหน้าตาเป็นอย่างไร

เรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องของการให้คุณค่า เมื่อคนเลยให้ค่ากับสิ่งใดสนใจสิ่งไหนเป็นพิเศษ เมืองเลยก็จะออกมาเป็นเช่นนั้น เหมือนที่เป็นและเคยเป็นมาในอดีต

คนเมืองเลยจะให้ค่ากับสิ่งใด? ให้ค่ากับความเจริญเติบโตของเหมืองหรือใส่ใจกับคุณภาพชีวิต ให้ค่ากับจำนวนเงินในกระเป๋า หรือใส่ใจกับการรักษาบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ดำรงอยู่ ให้ค่ากับปริมาณการขายตัวของพืชเศรษฐกิจ หรือใส่ใจในลมหายใจของเกษตรกร

มันเป็นคำถามที่คนเมืองเลยต้องช่วยกันตอบ และในเมื่อสังคมมีความแตกต่างหลากหลาย การตระหนักในความเชื่อมโยงของทุกบริบทจึงมีความสำคัญ การตระหนักสามารถมีผลกระทบกับการท่องเที่ยวได้เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวอาจมีผลกระทบต่อวิถีชีวิต และก็เป็นวิถีชีวิตแบบนั้นๆ เองที่เป็นตัวกำหนดว่าคนเมืองเลยจะอยู่ร่วมกันได้อย่างไร ปกติสุขหรือไม่

บางครั้งคนเมืองเลยอาจต้องหยุดและคิดทบทวนว่าสิ่งที่มี สิ่งที่เป็นส่วนแต่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดของคนเมืองเลยคือวิถีชีวิตที่อยู่กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย ใส่ใจในทุกข์สุขของกันและกัน และกันที่หมายถึงคนทั้งหมด ไม่ยกหล่นคนหนึ่งคนใด และไม่ใช่เพียงคนรอบข้างที่สนิทชิดเชื้อ...

มันเป็นความ "น่ารัก" ที่เกิดจาก "รัก" ใน "เลย" อย่างแท้จริง

248

ก่อนจะผ่านเลยไป:

ทบทวนทิศทางการพัฒนา ในสายตาของคนเมืองเลย

พิมพ์ครั้งที่ 1 เมษายน 2554 จำนวน 1,000 เล่ม

ที่ปรึกษา นพ.วิพุธ พูลเจริญ นพ.อำพล จินตาวัฒนะ สมพร เพ็งคำ ขนิษฐา แฉ่เอี้ยว

เขียน/ถ่ายภาพ พันธกานต์ ตงจีน

ศิลปกรรม พันธกานต์ ตงจีน ทิพาพร ตีระธนะพิบูลย์

จัดพิมพ์โดย ศูนย์ประสานงานการพัฒนาระบบและกลไกการประเมินผลกระทบบ้านสุขภาพ

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ อาคารสุขภาพแห่งชาติ 88/39 หมู่ 4

ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โทรศัพท์ 0-2590-2478 โทรสาร 0-2382-9002

เว็บไซต์ www.nationalhealth.or.th และ www.thia.in.th

พิมพ์ที่ บริษัท แพลนพริ้นตัง จำกัด 130 ถนนวิภาวดีรังสิต ดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0-2277-2222